

side of Achilles. His analysis of the *Iliad* shows that that epic continues to yield rich results, no matter how many times it is read and investigated.

JOHN E. REXINE
Congate University

G. Karageorgos, *Die Arete als Erziehungsideal in den Dichtungen des Theognis*, 'Εναίσιμος διατριβή, Frankfurt am Main 1978, σελ. 164.

Εἰς τὴν παροῦσαν διατριβὴν ὁ Συγγραφεὺς ἐπιχειρεῖ τὴν διερεύνησιν τοῦ κανόνος τῶν ἀρετῶν τοῦ προκύπτοντος ἐκ τῶν ἐλεγείων τοῦ Θεόγνιδος. Αἱ ἀρεταὶ αὗται πρέπει κατὰ τὸν Θεόγνιν νὰ διακρίνουν τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν, διὰ νὰ φαίνεται ἡ ἀντίθεσις καὶ ἡ ὑπεροχὴ τῆς τάξεως ταύτης ἔναντι τῆς τάξεως τῶν ἐμπόρων καὶ βιοτεχνῶν, ἡ ὁποία πλουτήσασα λόγῳ τῆς ἀλλαγῆς τῶν βιοτικῶν ὄρων καὶ συνενωθεῖσα μετὰ τοῦ δήμου ἤδη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ Ζ' αἰῶνος π.Χ. κατώρθωσε νὰ ἀνατρέψῃ τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν, νὰ δημεύσῃ τὴν κτηματικὴν τῶν περιουσίαν, νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὰ τιμητικὰ τῶν ἀξιώματα καὶ νὰ τοὺς περιαγάγῃ εἰς πενίαν καὶ στέρησιν ἐπιρροῆς πολιτικῆς. Πρέπει, λέγει ὁ Θεόγνις, νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι ὁ εὐγενὴς δύναται νὰ ὑπομένῃ καὶ τὴν πενίαν ἀξιοπρεπῶς καὶ νὰ ἀσκῇ τὰς ἀρετὰς τὰς πατροπαράδοτους τῆς τάξεώς του, διὰ νὰ καταφανῇ ἡ ἔναντι τῶν δημοκρατικῶν ὑπεροχὴ του, ἕως ὅτου καὶ πάλιν ἡ τάξις τῶν εὐγενῶν ἐπανέλθῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν διακεκριμένην θέσιν τῆς.

Εἰς τὴν ἔρευναν ἐπισημαίνεται ἡ ἰδιουτυπία τῆς ἐννοίας τῆς ἀρετῆς εἰς τὸν Θ., διότι αὐτὴ συναρτᾶται πρὸς τὰς ἐκάστοτε περιστάσεις καὶ συμμεταβάλλεται τὸ περιχόμενον καὶ ὁ χαρακτήρ τῆς συγχρόνως μετὰ τὴν μεταβολὴν τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων διὰ τοῦ χρόνου ἀπὸ τῆς Ὀμηρικῆς ἀρχικῆς περιόδου καὶ ἐξῆς μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Θεόγνιδος μετὰ ἐπισημανσιν τῶν ἐνδιαμέσων φάσεων, ὡς αὗται ἐκφράζονται ὑπὸ τοῦ Τυρταίου καὶ τοῦ Ξενοφάνους.

Εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν ἐξετάζεται ἡ γνησιότης τῶν ἐλεγείων καὶ αἱ ἐξενεχθεῖσαι καὶ ἐπικρατοῦσαι περὶ αὐτῆς γνώμαι, ὁ χαρακτήρ τοῦ βιβλίου τῶν ἐλεγείων ὡς μαρτυρίας προσαρμογῆς τῶν ἠθικῶν ἀντιλήψεων πρὸς τὰς μεταβολὰς τοῦ βίου καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ Θ. νὰ δώσῃ ὁδηγίαν διὰ τῶν ὑποθηκῶν του κατὰ πρῶτον εἰς τὴν τάξιν τῶν εὐγενῶν καὶ κατόπιν εἰς ὄλους τοὺς πολίτας διὰ τὸ ὀρθῶς πράττειν ἐν εἰδῇ φιλοσοφικῆς ἠθικῆς. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης αἱ ἐλεγείαι τοῦ Θ. θεωροῦνται ὡς ἐκφρασις τοῦ παιδευτικοῦ ἰδεώδους τῆς ἀρχαϊκῆς ἐποχῆς ἐν τῇ ἐξελίξει αὐτοῦ ἀπὸ τῶν Ὀμηρικῶν χρόνων μέχρι τοῦ 500 π.Χ.

Ὁ σ. θεωρεῖ τὸν πυρῆνα τῶν ἐλεγείων στίχ. 1-254 ὡς γνήσιον ἔργον τοῦ Θ., τοὺς δὲ λοιποὺς στίχους θεωρεῖ ὡς προσθήκας διαφόρων νεωτέρων ποιητῶν τῆς αὐτῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς θέσεως, ἀδόντων ποιήματα ὁμοίας διδακτικῆς προαιρέσεως κατὰ τὰ συμπόσια. Ἀντικείμενον τῆς ποιήσεως τοῦ Θ. ἡ ἀρετὴ, ἥτις πρέπει νὰ διακρίνῃ τοὺς εὐγενεῖς. Εἶναι προφανὴς ὁ σκοπὸς τῶν ποιημάτων νὰ τονώσουν τὸ φρόνημα τῶν ἀπολεσάντων τὴν πρότερον τιμητικὴν τῶν ἐν τῇ Κοινωνίᾳ θέσιν εὐγενῶν, ἡ ἀρετὴ τῶν ὁποίων ἀπετέλει τὴν δικαίωσιν τῶν προνομίων τῶν.

Διὰ τὸν καθορισμὸν τῶν ἀρετῶν αὐτῶν καὶ τὴν συνάφειαν αὐτῶν πρὸς τὰς ἐκάστοτε κοινωνικὰς συνθήκας ὁ Συγγραφεὺς ἀρχίζει ὀρθῶς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς ἐξελιζέως τῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ὁμήρου καὶ τῆς μεταβολῆς καὶ προσαρμογῆς αὐτῶν εἰς τὰς μεταγενεστέρας ἐποχάς, τῶν ὁποίων μάρτυρες εἶναι νεώτεροι ποιηταί, κυρίως ὁ Τυρταῖος καὶ ὁ Ξενοφάνης. Παρακολουθεῖ δὲ ἐπίσης εὐστόχως τὴν κληρονομικὴν αὐτῶν μεταβίβασιν τῆς ἀρετῆς μέσθ τῶν ἐκπαιδευτικῶν θεσμῶν τῆς εὐγενοῦς τάξεως, τῶν ὁποίων τὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα ἀνευρίσκει εἰς τὰς ἐλεγείας τοῦ Θεογονιδείου corpus καὶ ἐπισημαίνει πῶς μὲ τὴν μεταβολὴν τῶν περιστάσεων συµμεταβάλλεται καὶ τὸ βάρος τῆς ἀρετῆς καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς κατὰ τὴν διαδρομὴν τῶν αἰῶνων.

Ἐν τῇ διαγραφῇ τῶν παιδευτικῶν θεσμῶν τῆς ταξικῆς ἀγωγῆς τῶν εὐγενῶν, ὡς αὕτη προκύπτει ἐκ τῶν ἐλεγείων τοῦ Θ. ὁ Συγγρ. διακρίνει τρεῖς. Ὁ πρῶτος εἶναι ὁ θεσμὸς τῆς Παιδευτικῆς. Ὁ Καραγιώργος ἀναλύει τὰ στοιχεῖα τοῦ θεσμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ μακρὰν παράδοσιν τοῦ ἀρχαίου καὶ κλασσικοῦ πολιτισμοῦ τῆς πόλεως - κράτους καὶ προβαίνει εἰς ἔρμηνειαν αὐτοῦ καὶ εἰς παρακολούθησιν τῶν μορφῶν τοῦ σὺν τῇ ἐξελίξει τῶν περιστάσεων. Ἐκφράζει τὴν σκέψιν ὅτι ὁ θεσμὸς μετέπεσεν εἰς κενὴν συνθήκην ἢ εἰς καθαρῶς σαρκικὴν σχέσιν ἰδίᾳ παρὰ τοῖς τυράννοις (Πολυκράτης, ὕμνος Ἰβύκου). Θὰ ἤθελα νὰ παρατηρήσω ἐδῶ, ὅτι ἀκριβῶς τὴν περίπτωσιν Ἄρμοδιου καὶ Ἀριστογείτονος ἐπὶ Πεισιστρατιδῶν χρησιμοποιεῖ ὁ Πλάτων εἰς τὸ Συμπόσιον τοῦ διὰ νὰ ὑμνήσῃ τὰ γενναῖα καὶ ἰδεαλιστικὰ φρονήματα τῆς σχέσεως. Ὁ Συγγραφεὺς εἶναι μαθητῆς τοῦ Harold Patzer, τοῦ γράψαντος τὸ ἐξαιρετικὸν βιβλίον «Ἑλληνικὴ Παιδευτικὴ», οὗτινος τὰς ἀπόψεις —προκυπτούσας ἄλλως τε καὶ ἐκ τῶν ἐλεγείων— συµμερίζεται ἐδῶ ὁ Καραγιώργος. (Τὸ βιβλίον ἐκρίθη εἰς τὸν «Πλάτωνα» τόμ. Λδ'/Λε' (1982-1983) σελ. 217-223). Ἡ περιγραφή τοῦ θεσμοῦ γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει πληροφοριῶν ἄλλων συγγραφέων ἐκτὸς τοῦ Θ. καὶ ἐκτιμᾶται κατὰ τρόπον εὐστοχον. Δεύτερος θεσμὸς παιδευτικὸς τῶν ἀρετῶν εἰς τοὺς εὐγενεῖς ἦτο τὸ Συμπόσιον, οὗτινος γίνεται ἀνάλυσιν, περιγραφή καὶ ἐκτίμησις καὶ τρίτος οἱ ὕμνοι καὶ τὰ ποιήματα τὰ συντιθέμενα καὶ ἀπαγγελλόμενα συνοδεῖα αὐλοῦ εἰς τὰ Συμπόσια, ὧν τὴν περιγραφὴν, τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ἐπίδρασιν ἐκθέτει ὁ Συγγραφεὺς.

Ἀκολουθῶς δίδεται τὸ περιεχόμενον τῆς ἐν γένει ἀρετῆς καὶ τῶν ἐν μέρει ἀρετῶν, ὧν τὸ σύνολον ἀποτελεῖ τὸν Κανόνα τῶν ἀρετῶν παρὰ Θεόγονιδι. Εἰς τὴν ἀνάλυσιν ὁ Συγγρ. χωρεῖ ἐξελικτικῶς ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου καὶ ἐξῆς μὲ πληρότητα, σαφήνειαν καὶ ἐπιμελῆ ἀνάλυσιν τῶν στοιχείων ποὺ δίδουν οἱ ἀρχαῖοι ποιηταί, ἐν συσχετίσει μὲ τὰς κοινωνικὰς ἱστορικὰς μεταβολάς. Οὕτω ἐξετάζονται αἱ ἀρεταί: ἀνδρεία, δικαιοσύνη, εὐσέβεια, σωφροσύνη καὶ σοφία καθ' ὅλον τὸ μῆκος, καὶ τὸ πλάτος τῶν ἀρετῶν τῶν. Ἐκ τῆς ἐξετάσεως καταφαίνεται ἡ ἐξέλιξις τῶν φάσεων τῆς προσαρμογῆς καὶ ἀνανεώσεως τοῦ περιεχομένου τῶν ἀρετῶν κατὰ ἐποχάς, ἡ ποικιλία τοῦ περιεχομένου ἐκάστης καὶ τὸ βάρος τῆς ἀναλογίας τῆς μεταβολῆς τῶν συνθηκῶν τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Ὁ Συγγραφεὺς καταδεικνύει ὅτι εἶναι φανερὰ ἡ τάσις τῶν ἀρετῶν νὰ ἀπαγκιστρωθοῦν ἀπὸ τὴν ἀποκλειστικότητα τῆς τάξεως τῶν εὐγενῶν καὶ νὰ γίνουσι κτῆμα παντὸς συνανθρώπου λαμβάνουσαι τὸν χαρακτῆρα γενικῶν ἠθικῶν ἀρετῶν. Οἱ εὐγενεῖς τώρα —ἐπὶ Θεόγονιδος— δὲν ἔχουσι πλέον τὴν δυνατότητα νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὰς πατροπαραδότους ἀρετὰς εἰς τὴν διοίκησιν, ἀφοῦ ὁ δῆμος τοὺς ἀπεστέρησε τὸ δικαίωμα τοῦτο. Δὲν μένει λοιπὸν εἰς τὸν Θεόγονιν ἄλλη δυνατότης, εἰ μὴ τὰς ὁδηγίας τῶν ὑποθηκῶν τοῦ περὶ ἀρετῆς νὰ τὰς ἀπευθύνῃ πρὸς ἓνα πλασματικὸν ἔφηβον, τὸν

Κύρνον, δηλαδή πρὸς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἔτσι ἡ ποιήσις τοῦ Θεόγνιδος —λέγει ὁ Καραγιώργος εὐστόχως— μεταβάλλεται εἰς σοφίαν καθοδηγοῦσαν καὶ προάγουσαν εἰς διαμόρφωσιν βίου ἀγαθοῦ καὶ διαδίδουσαν τὰς ἄλλας τὰς ἀρετὰς. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐνοποιεῖ ἡ σοφία τὰς ἄλλας ἀρετὰς ὡς εἰδικὰς περιπτώσεις τῆς γενικῆς αὐτῆς ἀρετῆς, τῆς κορυφαίας καὶ ἡ θεώρησις τῆς ἀρετῆς εἰς τὰς ἐλεγείας τοῦ Θεόγνιδος ἀποτελεῖ σημαντικὸν βῆμα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Σοφιστικῆς καὶ τῆς Σωκρατικῆς ἀττικῆς φιλοσοφίας. Ἡ μελέτη τοῦ Καραγιώργου ἀποτελεῖ εὐπρόσδεκτον ὄργανον νέων ἀντιλήψεων εἰς τὴν ἔρευναν τῆς πορείας τῆς σκέψεως κατὰ τὴν προκλασικὴν ἐποχὴν.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

Essays in Ancient Greek Philosophy, Volume Two Edited by John P. Anton, Professor of Philosophy University of South Florida and Anthony Preus Professor of Philosophy State University N.Y., Binghamton. State University of New York Press, Albany, 1983, σσ XXV + 541.

Ὁ Δεύτερος οὗτος τόμος τῶν Δοκιμίων, διὰ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν Φιλοσοφίαν ἐξεδόθη ὑπὸ τῶν καθηγητῶν τῆς φιλοσοφίας John Anton καὶ Anthony Preus ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ 1983. Περιλαμβάνει ἀνακοινώσεις τῶν καθηγητῶν John Ferguson, James H. Leshner, Jackson P. Hershbelle, Alexander P.D. Mourelatos, David J. Furley, Margaret E. Reesor, Arthur W.H. Adkins, Z. Philip Ambrose, Eric A. Havelock, Robert S. Brumbaugh, Diskin Clay, L.A. Kosman, C.C.W. Taylor, Gerasimos Santas, Edward M. Galligan, Robert G. Turnbull, William W. Fortenbaugh, Theodore Tracy, Anthony Preus, David Keyt, Chung-Hwan Chen, David E. Hahm, David Konstan, John N. Rist, Josiah B. Gould, Richard T. Wallis, Hohn M. Dillon, αἵτινες ἐγένοντο κατὰ καιροὺς (1968-1979) εἰς τὴν ἐταιρείαν διὰ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν (Society for Ancient Greek Philosophy) καὶ ἐδημοσιεύθησαν τότε εἰς τὰ διάφορα ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ (εἰς ἕκαστον δοκίμιον ἐνυπάρχει ἡ πλήρης ἀναφορὰ ὡς πρὸς τὸ περιοδικὸν ὡς καὶ τὸ Πανεπιστήμιον εἰς ὃ ἀνήκει ὁ ἐν λόγῳ καθηγητής).

Αἱ ἀνωτέρω ἀνακοινώσεις περιλαμβάνουν θέματα: 1) ἀνήκοντα εἰς τὸν χῶρον τῶν προσωκρατικῶν φιλοσόφων, ὡς ἡ ἐννοία «Δίνος» καὶ «δίνη» σχέσιν ἔχουσα πρὸς τὴν κίνησιν (πρβ. Heidegger, W.A. «The Δίνη in Anaximenes and Anaximander: Classical Philology (1906)279-82). Ἐν συνεχείᾳ ἐν ἄλλῃ ἀνακοινώσει ἐξετάζεται τὸ πρόβλημα τοῦ σκεπτικισμοῦ τοῦ Ξενοφάνους καὶ διὴ τὸ ἀπόσπασμα 34 καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ σχέση τοῦ Ξενοφάνους πρὸς τὴν πρῶτον ἑλληνικὴν θρησκείαν· ἀκολουθεῖ ἀνακοίνωσις ὡς πρὸς τὸν Παρμενίδην καὶ τὸ πρόβλημα πρὸς τὴν ἀλήθειαν· ἀναλύεται τὸ ἀπόσπασμα 16 καὶ γενικῶς ἐκτίθενται σαφῶς καὶ εὐκρινῶς τὰ τῆς γνωσιολογίας τοῦ Παρμενίδου· ἐν συνεχείᾳ ἀκολουθοῦν μερικαὶ παρατηρήσεις ὡς πρὸς τὰς ἐννοίας «τὸ μὴ ὄν» καὶ τὸ «μηδὲν» ἢ οὐδὲν» καὶ μὲ κύρια στοιχεῖα τὰ Παρμενίδεια καὶ τὰ Πλατωνικά. Ἀκολουθεῖ ἡ ἀνακοίνωσις ὁ Ἄναξαγόρας ὡς πρὸς τὸν Παρμενίδην, ἀνάλυσις τῶν «ὁμοιομερῶν» τοῦ Ἄναξαγόρου καὶ σύγκρισις τούτου πρὸς τὸν Ζήνωνα καὶ Πλάτω-